

ÇSGB

T.C. ÇALIŞMA VE
SOSYAL GÜVENLİK
BAKANLIĞI

30 Soruda

Çocuk ve Genç İşçilere Özel Çalışma Koşulları

Çocuk işçi kimdir? Çocuk ve genç işçilerin çalışma süreleri NE KADARDIR ? Çocuk ve genç işçilerin yıllık izinleri NE ZAMAN kullandırılır? Çocuk ve genç işçilerin yıllık izinleri NASIL bölünebilir? Çocuk ve genç işçileri KİMLER çalıştıramazlar? İşverenlerin çocuk ve genç işçilere karşı sorumlulukları NELERDİR? Çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmayacakları işler HANGİLERİDİR? İşveren çocuk ve genç işçilerin çalışma koşullarında NASIL değişiklik yapabilir? Çocuk işçi kimdir? Çocuk ve genç işçilerin çalışma süreleri NE KADARDIR ? Çocuk ve genç işçilerin yıllık izinleri NE ZAMAN kullandırılır? Çocuk ve genç işçilerin yıllık izinleri NASIL bölünebilir? Çocuk ve genç işçileri KİMLER çalıştıramazlar? İşverenlerin çocuk ve genç işçilere karşı sorumlulukları NELERDİR? Çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmayacakları işler HANGİLERİDİR? İşveren çocuk ve genç işçilerin çalışma koşullarında NASIL değişiklik yapabilir?

HAZIRLAYANLAR

Baş İş Müfettiři Mehmet CENGİZ

Baş İş Müfettiři Arif TEMİR

İş Müfettiři Birsen ERDİN

ISBN : 978 – 975 – 455 – 161 – 7

2. Baskı / ANKARA 2011

ÖNSÖZ

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak temel amacımız kaynaklarımızı etkin ve verimli kullanarak, çalışma barışının ve sosyal güvenliğin sağlanması yolunda sunduğumuz hizmetlerin uluslararası normlara, çalışma hayatının gereklerine ve değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve sürekli iyileştirilmesidir. Bu bağlamda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının denetlemeye yetkili birimi olan ve çalışma barışının tesisi ve çalışanların sağlık ve güvenliğinin sağlanması amacıyla görev yapan İş Teftiş Kurulu Başkanlığı programlar dahilinde denetim faaliyetleri yapmaktadır.

Kurulumuz sadece denetim faaliyetleri ile sınırlı kalmamaktadır. İşçi ve işverenlerin çalışma mevzuatının kurallarını öğrenmeleri konusunda çeşitli bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri de yapmaktadır. Bu bağlamda çocuk ve genç işçilerin özel çalışma koşulları konusunda bu el kitabı hazırlanmıştır. Kitapta; çocuk ve genç işçilerin çalışma süreleri, yıllık izinleri ve hafta tatillerine ilişkin temel bilgilere yer verilmiştir. İşçi ve işverenlerimiz için temel başvuru kaynağı olarak düşündüğümüz bu el kitabını hazırlayan iş müfettişlerine teşekkür ederim.

Mehmet TEZEL
İş Teftiş Kurulu Başkanı

1-İş mevzuatında çocuk ve genç işçilerin çalışma koşulları neden ayrı düzenlenmiştir?

Çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini sağlamak, öğrenimlerini devam ettirebilmeleri ve ekonomik istismarlarını önlemek için çocuk ve genç işçilerin çalışma koşulları ayrıca düzenlenmiştir.

2-Genç işçi kimdir?

15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış şahıstır.

3-Çocuk işçi kimdir?

14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış şahıstır.

4-Hafif iş nedir?

Yapısı ve niteliği itibariyle ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre;

a) Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan,

b) Okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen işlerdir.

ÇOCUK VE GENÇ İŞÇİLERİN ÇALIŞMA SÜRELERİ

5-Çocuk ve genç işçilerin günlük çalışma süreleri nasıl uygulanır?

Çocuk ve genç işçilerin günlük çalışma süreleri, yirmidört saatlik zaman diliminde, kesintisiz ondört saat dinlenme süresi dikkate alınarak uygulanır.

6-Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri nasıl uygulanır?

Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir.

7-Okulun kapalı olduğu dönemlerde çocukların çalışma süreleri nasıl uygulanır?

Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri günde yedi ve haftada otuzbeş saatten fazla olamaz .

8-Günlük çalışma süresinden sayılan haller nelerdir?

Aşağıdaki süreler genç ve çocuk işçinin günlük çalışma sürelerinden sayılır:

a) İşçilerin işveren tarafından işyerlerinden başka bir yerde çalıştırılmak üzere gönderilmeleri halinde yolda geçen süreler.

b) İşçinin işinde ve her an iş görmeye hazır bir halde bulunmakla beraber çalıştırılmaksızın ve çıkacak işi bekleyerek boş geçirdiği süreler.

c) İşçinin işveren tarafından başka bir yere gönderilmesi veya işverenin evinde veya bürosunda yahut işverenle ilgili herhangi bir yerde meşgul edilmesi suretiyle asıl işini yapmaksızın geçirdiği süreler.

d) Demiryolları, karayolları ve köprülerin yapılması, korunması ya da onarım ve tadili gibi, işçilerin yerleşim yerlerinden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine hep birlikte getirilip götürülmeleri gereken her türlü işlerde bunların toplu ve düzenli bir şekilde götürülüp getirilmeleri esnasında geçen süreler.

e) İşverenin vermesi gereken eğitimlerde geçen süreler,

f) İşverenin işyeri dışında gönderdiği kurslar ve toplantılarda geçen süreler ile yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen mesleki eğitim programlarında geçen süreler,

g) Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından çalışan çocuk ve gençler ile ilgili olarak düzenlenen konferans, kongre, komisyon ve benzeri toplantılara temsilci olarak katılmaları nedeniyle işlerine devam edemedikleri süreler, çalışma süresinden sayılır.

9-Çocuk ve genç işçilerin günlük ara dinlenme süreleri ne kadardır?

İki saatten fazla dört saatten az süren işlerde otuz dakika, dört saatten yedi buçuk saate kadar olan işlerde çalışma süresinin ortasında bir saat olmak üzere ara dinlenmesi verilmesi zorunludur.

10-Çocuk ve genç işçilerin hafta tatili izinleri ne kadardır?

Çocuk ve genç işçilerin hafta tatili izinleri kesintisiz kırk saatten az olamaz.

11-Çocuk ve genç işçiler hafta tatillerinde çalışmazlarsa ücret alabilirler mi?

Çocuk ve genç işçiler hafta tatillerinde çalışmaksızın hafta tatili ücretleri bir iş karşılığı olmaksızın ödenir.

12-Hangi günlere ulusal bayram ve genel tatil günleri denir?

Bir takvim yılı içerisinde toplam 14.5 gün ulusal bayram ve genel tatil günü vardır. Ulusal bayram günü 29 Ekim'dir. Ulusal bayram 28 Ekim saat 13.00'den itibaren başlar ve 1.5 gün'dür. Genel tatil günleri ise 1 Ocak, 23 Nisan, 1 Mayıs, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 3.5 gün Ramazan Bayramı ve 4.5 gün Kurban Bayramı olmak üzere toplam 13 gündür.

13-Ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çocuk ve genç işçiler çalıştırılır mı?

Çocuk ve genç işçiler, ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çalıştırılmazlar.

14-Ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çalışmayan çocuk ve genç işçilere ücret ödenir mi?

Ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çalışmayan çocuk ve genç işçilere bugünlere ilişkin ücretler bir iş karşılığı olmaksızın (çalışmadıkları halde) ödenir.

YILLIK ÜCRETLİ İZİN

15-Çocuk ve genç işçilere verilecek yıllık ücretli izin süresi ne kadardır?

Çocuk ve genç işçilere verilecek yıllık ücretli izin süresi en az 20 iş günüdür.

16-Çocuk ve genç işçilere verilecek yıllık ücretli izinler bölünebilir mi?

Yıllık ücretli iznin kesintisiz kullanılması esastır. Ancak, yararına olduğu durumlarda çocuk ve genç işçinin isteği üzerine en fazla ikiye bölünerek kullanılabilir.

17-Çocuk ve genç işçilerin izinleri ne zaman verilir?

Okula veya eğitime devam eden çocuk ve genç işçilere yıllık ücretli izinleri okulların tatil olduğu, kursa ve diğer eğitim programlarına devam edilmediği dönemlerde verilir.

İŞVERENLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

18-Çocuk ve genç işçileri kimler çalıştıramazlar?

Çocuk ve genç işçileri;

* çocuklara karşı işlenmiş suçlardan hüküm giyen,

* yüz kızartıcı suçlardan hüküm giymiş olan,

işveren veya işveren vekilleri çalıştıramazlar.

19-Çocuk ve genç işçileri çalıştıran işverenler iş sözleşmesi yapmak zorunda mıdır?

İşverenler çalıştırdıkları çocuk ve genç işçinin velisi veya vasisi ile yazılı iş sözleşmesi yapmak zorundadır.

20-İşverenin çocuk ve genç işçinin velisi veya vasisine bilgi verme yükümlülüğü var mıdır?

İşveren çocuk ve genç işçinin velisi veya vasisine, çocuk ve genç işçinin çalıştırılacağı iş, karşılaşılabileceği riskler ve alınan önlemler hakkında bilgi verir.

21-Okula devam eden çocuk ve genç işçiden çalıştırmaya başlamadan önce öğrenci belgesi istenir mi?

İşveren okula devam eden çocuk ve genç işçiden çalıştırmaya başlamadan önce, öğrenci olduğuna dair belge ister. İşveren bu belgeyi özlük dosyasında muhafaza eder.

22-Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde hangi durumlar göz önünde bulundurulur?

Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır.

Çocuk ve genç işçiler, okula devam edenlerin okula devamları ile okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da yetkili makamlar tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmasına engel olmayacak işlerde çalıştırılabilirler.

23-İşverenlerin çocuk ve genç işçilere karşı sorumlulukları nelerdir?

İşverenler çocuk ve genç işçilerin tecrübe eksikliği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik veya tamamen gelişmiş olmamalarına bağlı olarak gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske karşı korunmalarını temin edeceklerdir.

24-Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günlük kaç saattir?

Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi saatten fazla olamaz. Ancak, 15 yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz saate kadar arttırılabilir.

25-Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri haftalık kaç saattir?

Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri haftada otuzbeş saatten fazla olamaz. Ancak, 15 yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar arttırılabilir.

26-İşveren, çocuk ve genç işçilere, çalıştırmaya başlamadan önce eğitim verir mi?

İşveren, çocuk ve genç işçilere, çalıştırmaya başlamadan önce işyerindeki riskler, işe uyum ve kanuni hakları ile işin niteliğine göre gerekli iş başı eğitimlerini verir.

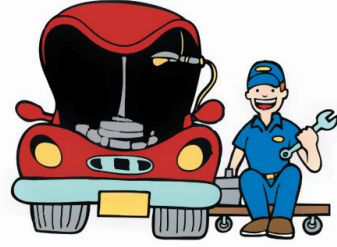

27-İşveren, çocuk ve genç işçinin işe başlamasından önce veya çalışma esnasında, çalışma koşullarında değişiklik yapabilir mi?

İşveren, çocuk ve genç işçinin işe başlamasından önce veya çalışma esnasında, çalışma koşullarında değişiklik olması gerektiği hallerde, bu değişikliği yapabilmek için aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmalıdır;

- * işyeri ve işin yapıldığı yerin uygunluğu ve tanzimi,
- * kullanılan iş ekipmanlarının şekli, sırası ve bunların kullanılış biçimleri,
- * iş organizasyonları,
- * çocuk ve genç işçilere verilen eğitimin ve talimatların düzeyi.

Değerlendirmeye göre çocuk ve genç işçilerin fiziki veya zihinsel gelişmeleri ile güvenlikleri yönünden risk tespit edilirse, en kısa sürede gerekli tıbbi kontrollerin yapılması gerekmektedir.

ÇOCUK VE GENÇ İŞÇİLERİN ÇALIŞTIRILABİLECEKLERİ VE ÇALIŞTIRILAMAYACAKLARI İŞLER

28-Çocuk işçilerin çalıştırılabilecekleri hafif işler nelerdir?

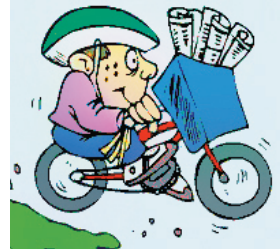
1. Düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç meyve, sebze, çiçek toplama işleri,

2. Kümes hayvanları besiciliğinde yardımcı işler ve ipek böcekçiliği işleri,

3. Esnaf ve sanatkarların yanında satış işleri,

4. Büro hizmetlerine yardımcı işler,

5. Gazete, dergi ya da yazılı matbuatın dağıtımı ve satımı işleri (yük taşıma ve istifleme hariç),

6. Fırın, pastane, manav, büfe ve içkisiz lokantalarda komi ve satış elemanı olarak yapılan işler,
7. Satış eşyalarına etiket yapıştırma ve elle paketleme işleri,
8. Kütüphane, fuar, panayır ve sergi yerlerinde yardımcı işler (yük taşıma ve istifleme hariç),
9. Spor tesislerinde yardımcı işler,
10. Çiçek satışı, düzenlenmesi işleri.

29-Genç işçilerin çalıştırılabilecekleri işler nelerdir?

1. Meyve ve sebze konserveçiliğı, sirke, turşu, salça, reçel, marmelat, meyve ve sebze suları imalatı işleri,

2. Meyve ve sebze kurutmacılığı ve işlenmesi işleri,

3. Helva, bulama, ağda, pekmez imalatı işleri,
4. Kasaplarda yardımcı işler,
5. Çay işlenmesi işleri,
6. Çeşitli kuru yemişlerin hazırlanması işleri,
7. Küçükbaş hayvan besiciliğinde yardımcı işler,
8. Süpürge ve fırça imalatı işleri,
9. Elle yapılan ağaç oymacılığı, kemik, boynuz, kehribar, lüle taşı, Erzurum taşı ve diğer maddelerden süs

eşyası, düğme, tarak, resim, ayna, çerçeve, cam ve emsali eşya imalatı işleri,

10. Toptan ve perakende satış mağaza ve dükkanlarında satış, etiketleme ve paketlenme işleri,

11. Büro işyerlerinde büro işleri ve yardımcı işler,

12. İlaçlama ve gübreleme hariç çiçek yetiştirme işleri,

13. İçkili yerler ve aşçılık hizmetleri hariç olmak üzere hizmet sektöründeki işler,

14. Diğer giyim eşyası, baston ve şemsiye imalatı işleri,

15. Yiyecek maddelerinin imalatı ve çeşitli muamelelere tabi tutulması işleri,

16. Yorgancılık, çadır, çuval, yelken ve benzeri eşyaların imalatı ve dokuma yapmaksızın diğer hazır eşya imalatı işleri,

17. Sandık, kutu, fiçi ve benzeri ambalaj malzemeleri, mantar, saz ve kamıştan sepet ve benzeri eşya imalatı işleri,

18. Çanak, çömlek, çini, fayans, porselen ve seramik imaline ait işler (fırın işleri ve silis ve quarts tozu saçan işler hariç),

19. El ilanı dağıtım işleri,

20. Cam, şişe, optik ve benzeri malzeme imalathanelerinde üretime ilişkin işler (fırın işleri ve silis ve quartz tozu saçan işler, ısıl işlem, renklendirme ve kimyasal işler hariç),

21. Bitkisel ve hayvansal yağların üretimi ve bunlardan yapılan maddelerin imaline ilişkin işler (karbon sülfür gibi parlayıcı veya tahriş edici çözücülerle yapılan prine veya benzeri yağlı maddelerin ekstrasyon yoluyla yağ üretimi işlerinde ekstrasyon kademeleri hariç),

22. Pamuk, keten, yün, ipek ve benzerleriyle bunların döküntülerinin hallaç, tarak ve kolalama tezgahlarından ve boyama ile ilgili işlemlerden bölme ile ayrılmış ve fenni iklim ve aspirasyon tesisatı olan iplikhane ve dokuma hazırlama işleri,

23. Balıkthane işleri,

24. Şeker fabrikalarında üretime hazırlamaya yardımcı işler,

25. Araçsız olarak 10 kg'dan fazla yük kaldırılmasını gerektirmeyen torbalama, fıçılama, istifleme ve benzeri işler,

26. Su bazlı tutkal, jelatin ve kola imali işleri,

27. Sandal, kayak ve emsali küçük deniz araçlarının imalatı ve tamirâtı işleri (boya ve vernik işleri hariç).

30-Çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmayacakları işler nelerdir?

1. 4857 sayılı İş Kanununun 69 uncu maddesinde belirtilen gece dönemine (20.00-06.00 saatleri arasına) rastlayan sürelerde yapılan işler,

2. Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işler,

3. Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinde 18 yaşını doldurmamış kişilerin çalışmasının yasaklandığı işler,

4. Hazırlama, Tamamlama ve Temizleme İşleri Yönetmeliği kapsamındaki işler,

5. Sağlık Kuralları Bakımından Günde Ancak Yedibuçuk Saat veya Daha Az Çalışması Gereken İşler Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan işler,

6. Alkol, sigara ve bağımlılığa yol açan maddelerin üretimi ve toptan satış işleri,

7. Parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin toptan ve perakende satış işleri ile bu gibi maddelerin imali, işlenmesi, depolanması işleri ve bu maddelere maruz kalma ihtimali bulunan her türlü işler,

8. Gürültü ve/veya vibrasyonun yüksek olduğu ortamlarda yapılan işler,

9. Aşırı sıcak ve soğuk ortamda çalışma gerektiren işler ile sağlığa zararlı ve meslek hastalığına yol açan maddeler ile yapılan işler,

10. Radyoaktif maddelere ve zararlı ışınlara maruz kalınması ihtimali olan işler,

11. Müteharrik makineler kullanılarak yapılan işler,

12. Fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işler,

13. Parça başı ve prim sistemi ile ücret ödenen işler,

14. Para taşıma ve tahsilat işleri,

15. İş bitiminde evine veya ailesinin yanına dönmesine olanak sağlamayan işler (eğitim amaçlı işler hariç),

16. Meslek eğitim programı gereği staj nedeni ile yapılan çalışmalar hariç, güzellik salonlarında yapılan yüz, vücut bakımı ve estetiği, epilasyon ve masaj işleri,

17. Açık bir şekilde veya uzman hekim raporu ile fiziki ve psikolojik yeterliliklerinin üzerinde olan işler,

18. Toksit, kanserojen, nesil takip eden genler zararlı veya doğmamış çocuğa zararlı veya herhangi bir şekilde insan sağlığını etkileyen zararlı maddelerle ilgili işler,

19. Eğitim, deney eksikliği güvenlik konusunda dikkat eksikliğine bağlı olarak gençlerin maruz kalabileceği kaçınılması veya fark edilmesi mümkün olmadığına inanılan iş kazası riski taşıyan işler.